

6. Makkonnell, K. & Bryu, S. (1993). *Ekonomiks: principy, problemy i politika* [Economics: principles, problems and politics]: v 2 t. ; per. s angl. 11-go izd.. Kiyiv: Hagar-Demos, T. 1. 339 p.
7. Indeks udovletvoryonnosti zhiznyu [Life Satisfaction Index]. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Индекс_удовлетворённости_жизнью
8. Mezhdunarodnyj indeks schastya [International Happiness Index]. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Международный_индекс_счастья
9. Srednyaya zarplata v Germanii po otraslyam i professiyam. 2015 god [The average salary in Germany by industry and occupation. 2015 year]. URL: <http://www.evrokatalog.eu/germany/law/srednyaya-zarplata-v-germanii-po-otraslyam-i-professiyam-2015-god>
10. Srednyaya zarplata v Ukraine: oficialnaya statistika i rezultaty mezhdunarodnyh issledovanij [Average salary in Ukraine: official statistics and international research results]. URL: <http://mojazarplata.com.ua/ru/main/news>
11. Faktory udovletvorennosti zhiznyu: izmerenie i ocenka [Life Satisfaction Factors: Measurement and Evaluation]. URL: http://kapital-rus.ru/articles/article/factory_udovletvorennosti_zhiznyu_izmerenie_i_ocenka/
12. Pogorskaya V. A. (2011). *Harakter vzaimosvyazi subektivnogo blagopoluchiya lichnosti i cennostno-smyslovoj sfery lichnosti* [The nature of the relationship of the subjective well-being of the individual and the value-semantic sphere of personality]. *Vektor nauki. TGU.* 4(7). 226-229.

ДАНІ ПРО АВТОРА

Воробієнко Петро Петрович, доктор технічних наук, професор, ректор Одеської національної академії зв'язку ім. О. С. Попова,
Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова
вул. Кузнечна 1, м. Одеса, 65029, Україна
e-mail: vorobiyenko@onat.edu.ua
orcid.org/0000-0003-4774-1052
Researcher ID: AAI-3184-2020

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Воробієнко Пётр Петрович, доктор технических наук, профессор, ректор Одесской национальной академии связи им. А. С. Попова,
Одесская национальная академия связи им. А.С. Попова
ул. Кузнечная 1, г. Одеса, 65029, Украина
e-mail: vorobiyenko@onat.edu.ua

Data about author

Vorobiyenko Petro, Doctor of Engineering Sciences, Full Professor, Rector of Odessa National Academy of Telecommunications named after A. S. Popov,
Odessa National Academy of Telecommunications named after A. S. Popov
1 Kuznechna Str., Odessa, 65029, Ukraine
e-mail: vorobiyenko@onat.edu.ua

Рецензент: Квач Ярослав Петрович, директор Одеського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельного-економічного університету, доктор економічних наук, професор

УДК 336.11

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2020-45-119-127>

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Воленко В. Г.

Актуальність теми дослідження. Процес Євроінтеграції України пов'язаний з проведенням низки реформ, однією з яких є бюджетна децентралізація. Вона має забезпечити фінансову самостійність та спроможність місцевих громад відповідно до європейських стандартів.

Постановка проблеми. Проведення реформи бюджетної децентралізації потребує детального дослідження сутності цього поняття, а також його порівняння з поняттями фінансова та фіскальна децентралізація.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню теоретичного обґрунтування положень фіскальної децентралізації, присвятили свої наукові роботи такі вчені як М. Белл, В. Бодров, Дж. Б'юкенен, Р. Гат, М. Деркач, Р. Масгрейв, У. Оутс, П. Самуельсон, Ч. Тібу, Р. Фісман та інші.

Постановка мети дослідження. Основною метою статті є аналіз концептуальних положень бюджетної, фіскальної та фінансової децентралізації та їх співвідношення.

Метод або методологія проведення дослідження. До методів дослідження, використаних в статті, можна віднести порівняльний аналіз, узагальнення, групування, порівняння тощо.

Викладення основного матеріалу. В статті розглянуто процес становлення поняття «фіскальна децентралізація». Проведено порівняння з поняттям «фінансова децентралізація», при цьому доведено, що вони виступають синонімами. Визначено поняття «бюджетна децентралізація» та проаналізовано співвідношення з поняттями фіскальна та фінансова децентралізація. Наведені переваги та недоліки бюджетної децентралізації.

Висновки відповідно до статті. Отже, за результатами проведеного дослідження доведено, що поняття фіскальна та фінансова децентралізація виступають синонімами. Натомість бюджетна децентралізація є частиною фіскальної децентралізації. Однією з проблем запровадження бюджетної децентралізації є можливість зловживання місцевою владою власним становищем, здійснення корупційних діянь. Тому, потрібно налагодити державний фінансовий контроль на місцевому рівні.

Ключові слова: бюджетна децентралізація, фіскальна децентралізація, фінансова децентралізація, децентралізація, концепція.

СОВРЕМЕННЫЕ КОНЦЕПЦИИ БЮДЖЕТНОЙ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ

Воленко В. Г.

Актуальность темы исследования. Процесс евроинтеграции Украины связан с проведением ряда реформ, одной из которых является бюджетная децентрализация. Она должна обеспечить финансовую самостоятельность и способность существования местных органов самоуправления в соответствии с европейскими стандартами.

Постановка проблемы. Проведение реформы бюджетной децентрализации требует детального исследования формирования понятия для понимания его сути, а также сопоставление с понятиями финансовой и фискальной децентрализации.

Анализ последних исследований и публикаций. Вопросам теоретического обоснования положений фискальной децентрализации, посвятили свои научные работы такие ученые как М. Белл, В. Бодров, Дж. Бьюкенен, Г. Гат, Н. Деркач, Р. Масгрейв, В. Оутс, П. Самуэльсоном, Ч. Тибу, Р. Фисман и другие.

Постановка цели исследования. Основной целью статьи является анализ концептуальных положений бюджетной, фискальной и финансовой децентрализации и их соотношение.

Метод или методология проведения исследования. К методам исследования, использованным в статье, можно отнести сравнительный анализ, обобщение, группировку, сравнение и другие методы.

Изложение основного материала. В статье рассмотрен процесс становления понятия «фискальная децентрализация». Проведено его сравнение с понятием «финансовая децентрализация», при этом доказано, что они выступают синонимами. Рассмотрено понятие «бюджетная децентрализация» и определено его соотношение с понятиями фискальной и финансовой децентрализации. Определены преимущества и недостатки бюджетной децентрализации.

Выводы. Итак, по результатам проведенного исследования доказано, что понятие фискальная и финансовая децентрализация выступают синонимами. Зато бюджетная децентрализация является компонентом фискальной децентрализации. Одной из проблем внедрения бюджетной децентрализации является возможность злоупотребления местной властью финансовым положением, совершение коррупционных деяний. Поэтому, нужно наладить государственный финансовый контроль на местном уровне.

Ключевые слова: бюджетная децентрализация, фискальная децентрализация, финансовая децентрализация, децентрализация, концепция.

MODERN CONCEPTS OF BUDGET DECENTRALIZATION

Volenko Valeriia

Actuality of the theme of the research. Ukraine's European integration process involves a series of reforms, one of which is budget decentralization. It must ensure the financial autonomy and capacity of local communities in accordance with European standards.

The statement of the problem. Carrying out budgetary decentralization reform requires a detailed study of the concept's origins to understand its essence, as well as to compare it with financial and fiscal decentralization.

The analysis of the last researches and the publications. Scientists such as M. Bell, V. Bodrov, J. Buchanan, R. Gatti, M. Derkach, R. Musgrave, W. Oates, P. Samuelson, and C. Tiebout, R. Fisman and others have devoted their scientific works to the issues of theoretical substantiation of the provisions of fiscal decentralization.

The statement of the purpose the research. The main purpose of the article is to analyze the conceptual provisions of budget, fiscal and financial decentralization and their correlation.

Research method or methodology. The research methods that are used in the article include comparative analysis, generalizations, grouping, comparisons, etc.

The results of the work. The article deals with the process of becoming a concept of «fiscal decentralization». It is compared with the concept of «financial decentralization», and it is proved that they are synonymous. The concept of «budget decentralization» is considered and its relation with the concept of fiscal and financial decentralization is determined. The advantages and disadvantages of budget decentralization are identified.

Conclusions. Thus, the results of the studying show that the concepts of fiscal and financial decentralization are synonymous. Instead, budget decentralization is a component of fiscal decentralization. One of the problems of introducing budget decentralization is the ability of local authorities to abuse their own position, to commit corruption. That's why, it is necessary to establish state financial control at the local level.

Keywords: budget decentralization, fiscal decentralization, financial decentralization, decentralization, concept.

JEL Classification: E62, R58

Актуальність теми дослідження. Одним з основних чинників розвитку країни є забезпечення сталого розвитку її регіонів. На сьогодні більшість розвинених країн провели реформу децентралізації, але в Україні вона триває дотепер, черговий раз отримавши поштовх відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні». В фаховій літературі проблематика бюджетної децентралізації обговорюється давно і активно. На сьогодні дослідження різних аспектів децентралізації істотно збільшились, зважаючи на політичні спонукання.

Постановка проблеми. Потрібно відмітити, що для розвитку країни в цілому необхідно забезпечити фінансову спроможність її регіонів. Наразі в Україні триває реформа бюджетної децентралізації, проте в науковій літературі немає чіткого розуміння різниці між поняттями фіскальної, фінансової та бюджетної децентралізації, тому є потреба в дослідженні становлення цих понять. Також необхідно проаналізувати позитивні і негативні складові проведення бюджетної децентралізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про чергове посилення інтересу науковців до зазначеної проблематики. Питанням теоретичного обґрунтування положень фіскальної децентралізації, присвятили свої наукові роботи такі зарубіжні вчені як М. Белл, Дж. Б'юкенен, Р. Гат, Р. Масгрейв У. Оутс, П. Самуельсоном, Дж. Стігліцем, В. Танзи, Ч. Тібу, Р. Фісман та інші. Ряд теоретичних аспектів реалізації фіскальної децентралізації розкриті в працях вітчизняних науковців, зокрема Н. Бикадорової, В. Бодрова, І. Волохової, О. Воронкової, О. Дем'янчук, М. Деркача, О. Дроздовської, О. Сунцової та ін. Проте в вітчизняній літературі відсутнє чітке розділення понять бюджетної, фіскальної та фінансової децентралізації, тому дане питання потребує подальшого дослідження.

Метою статті є аналіз концептуальних положень бюджетної, фіскальної та фінансової децентралізації та їх співвідношення.

Відповідно до поставленої мети, потрібно вирішити такі завдання:

- визначення поняття фіскальна децентралізація, фінансова децентралізація та бюджетна децентралізація;
- аналіз співвідношення поняття бюджетна децентралізація з поняттями фінансова та фіскальна децентралізація;
- надати авторське визначення поняттю «бюджетна децентралізація»;
- визначити переваги та недоліки бюджетної децентралізації.

Виклад основного матеріалу. Дослідження зазначеної проблематики розпочалося, коли Чарльз Міллс Тібу [1] обґрунтував, що фіскальна децентралізація дає змогу субнаціональним органам управління отримувати автономію щодо фінансування і забезпечення населення суспільними послугами, і в подальшому Уоллес Оутс [2] вивів теорему децентралізації.

Різні аспекти поняття децентралізації, її концепцій, видів досліджують сучасні українські та зарубіжні вчені. Так, Г. Арікан (Guzin Gulsun Akin) [3] розробила теоретичну модель фіскальної децентралізації; Н. Бикадорова [4], О. Дроздовська [5] досліджували сутність фінансової децентралізації; В. Бодров та С. Дяченко [6] розглядали децентралізацію як інструмент зміцнення матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування; О. Воронкова [7] визначила прогресивні та проблемні аспекти впровадження бюджетної децентралізації, а також розглядала новітні тенденції формування доходів місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації.

В. Танзи [8], Р. Фісман [9], Р. Гаті [9], Р. Еніколов, К. Журавська, С. Романюк досліджували вплив фінансової децентралізації на різні аспекти суспільного життя: економічне зростання, якість уряду, ефективність надання адміністративних послуг, рівень корупції тощо.

Дослідження понять фінансової, фіскальної та бюджетної децентралізації, а також їх співвідношення потребують чіткого визначення терміну «децентралізація». Американські науковці М. Белл (Michael E. Bell) та Ч. Адамс (Charles F. Adams) визначають «децентралізацію як засіб виміру величини переходу національної економіки від адміністративно-командної до ринкової» [10, с. 237]. В таблиці 1 представлено трактування поняття «децентралізація» як вітчизняними, так і зарубіжними вченими.

Аналізуючи таблицю 1, можна дійти висновку, що вчені погоджуються у визначенні децентралізації як передачі повноважень і функцій центральної влади, надаючи їх місцевим органам самоврядування та (або) певним організаційним структурам (приватному сектору).

За дослідженнями Світового банку, а саме команди з питань децентралізації, «децентралізація є складною, багатогранною концепцією, що означає передачу повноважень та відповідальності за державні функції від центрального уряду до підпорядкованих або квазі-незалежних урядових організацій та / або приватного сектора». Також розрізняються декілька типів децентралізації із різними характеристиками, наслідками для політики та умовами для досягнення успіху. До типів децентралізації включають: політичну, адміністративну, фіскальну та ринкову децентралізацію [16].

Таблиця 1. Авторські підходи до визначення поняття «децентралізація»

Автор	Визначення поняття
Т. Безверхнюк [11]	перерозподіл повноважень регіонам із метою ефективного використання внутрішнього потенціалу, заохочення регіональних ініціатив та розмежування функцій і повноважень між різними рівнями управління
Х. фон Браун, У. Гроте [12]	передача повноважень і відповідальності за спільні функції від уряду до органів місцевого самоврядування.
П. Курмаєв [13, с. 17]	перерозподіл та делегування повноважень на регіональний рівень із метою їх найбільш ефективного використання та заохочення регіональних ініціатив, оптимізації практичного вирішення питань на рівні адміністративно-територіальної одиниці
Дж. Літвак [14]	передача повноважень і відповідальності за публічні функції від центрального уряду квазінезалежним державним організаціям та/або приватному сектору
Л. Петренко [15]	один з основних напрямів удосконалення системи управління, що полягає в делегуванні повноважень від вищого на нижчі щаблі управління для вирішення питань різного характеру

Джерело: складено автором за [11-15].

У зарубіжній та вітчизняній науковій літературі не існує єдиного підходу до розуміння змісту поняття «fiscal decentralization». Основоположником ідеології фіскальної децентралізації є американський економіст Чарльз Тібу (Charles Mills Tiebout), який довів, що спроможність кожної окремої територіальної громади частково залежить від наявності суспільних благ у сусідніх громадах. Також, Ч. Тібу виділяє окрему категорію суспільних благ – «national public goods», тобто національні блага, відносити до них оборону, початкову освіту, ті, які мають розподілятися на національному рівні управління [1, с. 95].

Окрім того, основними аргументами Ч. Тібу на користь даної теорії є те, що «фіскальна децентралізація підвищує конкуренцію серед місцевої влади, що, в кінцевому рахунку, обмежує обсяг суспільного сектора; децентралізація підвищує ефективність, оскільки місцева влада має кращу проінформованість про потреби своїх резидентів, на відміну від центральної влади» [1, с. 80].

Дж. Б'юкененен (James M. Buchanan), погоджуючись з точкою зору Ч. Тібу, виокремлює дві підстави для фіскальної відповідальності центрального уряду за надання певних суспільних послуг, які виконуються ним чи місцевими органами влади, пов'язуючи її з «fiscal equalization» – фінансове вирівнювання, як вирівнюванням фіскального навантаження між різними адміністративно-територіальними одиницями. Також, «spillover or neighborhood effects», який є подібним до теорії Ч. Тібу, та означає ефект перерозподілу суспільних благ, тобто виокремлення національних суспільних благ, які впливають на спроможності різних громад [17, с. 176–177].

Аналізуючи сутність фіскальної децентралізації, неможливо не згадати Уоллеса Оутса (Wallace E. Oates) – автора теореми децентралізації, який доводить, що, крім суспільних благ, існують локальні суспільні блага. Тобто різниця між ними в тому, що суспільні блага споживаються всім суспільством, а локальні споживаються згідно з географічною детермінантою, певною частиною всього населення.

Теорема У. Оутса ґрунтується на таких твердженнях: блага, пов'язані з децентралізацією суспільних послуг, просторово обмежені; надання споживачами переваги приватним чи суспільним благам, а також їх ставлення до різних суспільних послуг не однако; реагування споживачів на «фактори бюджетної локації» мобільне [2, с. 1122].

К. Ліндман (Kara Lindaman) і К. Турмайер (Kurt Thurmaier) визначили, що фіскальна децентралізація надає позитивний вплив на виконання основних потреб людей, відображених у Індексі людського розвитку або Indeks Pembangunan Manusia (IPM). Вони емпірично довели, що існує значний взаємозв'язок між фіскальною децентралізацією та кращою ефективністю заходів, що стосуються основних потреб, таких як охорона здоров'я та освіта. Вчені розробили модель фіскальної децентралізації, в якій розмір коефіцієнтів свідчить про те, що для реалізації суттєвих змін у ІЛР необхідні значні збільшення фіскальної децентралізації. Таким чином, необхідно збільшити на 2% - 4% фіскальну децентралізацію, щоб отримати повне збільшення одиниці ІЛР. Малі граничні зміни в місцевих фіскальних повноваженнях навряд чи дадуть результати більш суттєвих міжбюджетних реформ [18].

У вітчизняній літературі поняття фіскальної децентралізації увійшло після знайомства з зарубіжним досвідом (таблиця 2), на основі перекладу іноземних джерел.

Таблиця 2. Авторські підходи до визначення поняття «фіскальна децентралізація»

Автор	Визначення поняття
В. Зайчикова [19, с. 68]	являє собою передачу повноважень органам місцевого самоврядування самостійно вирішувати питання щодо програмних видатків та автономного збільшення власної дохідної бази
Н. Стукало, М. Деркач, М. Стукало [20, с. 150]	надання місцевим органам влади певної податкової влади, доступу до фінансових ринків, відповідальності у витрачанні коштів та дозвіл їм самостійно визначати рівень, структуру та порядок витрачання коштів з місцевих бюджетів
С. Хамініч, В. Климова [21, с. 147]	здатність місцевого самоврядування незалежно і ефективно забезпечувати суспільними послугами шляхом узгодження органами влади видатків щодо місцевих потреб і уподобань.
Х. Циммерманн [22]	розширення прав і компетенцій місцевих органів влади у сфері місцевих фінансів

Джерело: складено автором за [19-22].

Аналізуючи таблицю 2, можна дійти висновку, що вітчизняні науковці, погоджуючись з зарубіжним досвідом, визначають фінансову децентралізацію як розширення владних повноважень місцевих органів самоврядування, наданням їм права вільно визначати як дохідну базу, так і видаткову, а також певного доступу до фінансових ринків і відповідальності за свої дії.

Наступним кроком нашого дослідження буде аналіз поняття фінансова децентралізація та його співвідношення з фінансовою децентралізацією. Так, Н. Бикадорова та О. Дроздовська розглядають фінансову децентралізацію, як «процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральними і локальними рівнями управління» [4, с. 146; 5, с. 20]. В таблиці 3 наведено трактування поняття фінансової децентралізації вітчизняними вченими.

Таблиця 3. Авторські підходи до визначення поняття «фінансова децентралізація»

Автор	Визначення поняття
Н. Бикадорова [4, с. 146], Т. Сало [23, с. 325]	процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральним і локальним рівнями управління
Т. Бутурлакін, В. Мінкович [24, с. 238]	сприяє ефективному забезпеченню населення «соціально-інфраструктурними» послугами шляхом ретельнішого узгодження структури видатків місцевих бюджетів із місцевими потребами та уподобаннями
І. Волохова [25, с. 282]	достатньо широкий процес який включає не лише передачу фінансових ресурсів, а й передачу повноважень у фінансовій сфері (видаткових, дохідних, податкових)
С. Герчаківський, О. Кабаш [26]	процес розподілу функцій, фінансових ресурсів та видаткових повноважень між державною владою та органами місцевого самоврядування
О. Дроздовська [27, с. 13]	процес розподілу функцій, фінансових ресурсів та видаткових повноважень між державною владою та органами місцевого самоврядування

Джерело: складено автором за [4, 23-27].

Порівнюючи дані таблиць 2 та 3, можна дійти висновку, що визначення як фінансової, так і фінансової децентралізації пов'язано з перерозподілом суспільних благ, фінансових ресурсів та владних повноважень у визначенні дохідної та видаткової бази бюджетів. Отже, зарубіжні науковці, розглядаючи поняття фінансова децентралізація, керувалися перерозподілом суспільних благ, а також суспільних фінансів між центральним та місцевим рівнями, зазначаючи, що надання фінансової самостійності місцевій владі є запорукою розвитку. Проте, становлення понять «фінансова децентралізація» та «фінансова децентралізація» у вітчизняній науці відбувалося паралельно та було пов'язано із використанням зарубіжного досвіду. Проводячи аналіз цих понять, можна дійти висновку, що вони є синонімами та їх виникнення пов'язано зі складнощами перекладу з іноземної літератури.

Щодо визначення сутності категорії «бюджетна децентралізація», то в наукових працях учених остання уособлює процес розподілу повноважень і фінансових ресурсів між рівнями бюджетної системи та визначає відповідальність у сфері формування і використання бюджетних ресурсів органів місцевого самоврядування.

На думку Н. Калинюк, «питання бюджетної децентралізації найскладніше у сфері управління фінансами. Незважаючи на те, що для вирішення тих чи інших питань існує нагальна потреба передати повноваження на нижчий рівень влади, органи нижчого рівня, як правило, не мають достатніх коштів для реалізації своїх нових бюджетних повноважень» [28, с. 322]. Так, В. Бодров і С. Дяченко визначають бюджетну децентралізацію, як «будь-які види мобілізації фінансових ресурсів у бюджетах органів місцевого самоврядування» [6, с. 7]. Більш докладно визначення «бюджетної децентралізації» вітчизняними науковцями систематизовано в таблиці 4.

Зважаючи на визначення поняття «бюджетна децентралізація» вітчизняними науковцями, ми визначили бюджетну децентралізацію як передачу повноважень та відповідальності центральній владі до органів місцевого самоврядування (місцевої влади) щодо визначення дохідної та видаткової частини бюджету.

Бюджетна децентралізація відповідає «золотому» правилу державних фінансів: витратити треба не більше кількісно, а більш ефективно й ближче до платників податків і споживачів фінансованих державою послуг [1].

Отже, поняття бюджетної децентралізації є вужчим за поняття фінансової (фінансової) децентралізації, адже бюджетна децентралізація включає тільки розпорядження бюджетними відносинами, а саме формування дохідної і видаткової частини, також вона пов'язана з бюджетним федералізмом, а саме визначенню управлінських функцій в бюджетних відносинах. Натомість, фінансова (фінансова) децентралізація включає як видаткові та дохідні, так і податкові повноваження, надає можливість органам місцевого самоврядування виходу на фінансові ринки, створює реальні умови для реалізації права органам місцевого самоврядування створювати фінансово-кредитні та інші прибуткові установи комунальної форми власності.

Перевагою фінансової децентралізації, а отже і бюджетної як її складової (частини) є те, що рівень влади, який територіально перебуває найближче до споживачів послуг, може найбільш ефективно забезпечити використання бюджетних коштів для задоволення місцевих потреб. Саме тому на регіональному рівні досягається Парето-ефективний рівень виробництва, оскільки лише за таких умов органи влади враховують конкретні потреби місцевої громади й отримуватимуть вигоди від реалізації послуг шляхом оптимізації податкових платежів у центральний бюджет і видатків на виробництво локальних суспільних благ.

Таблиця 4. Авторські підходи до визначення поняття «бюджетна децентралізація»

Автор	Визначення поняття
В. Андрущенко [29, с. 6]	спосіб організації бюджетної системи і відносин між бюджетами різних рівнів на основі передачі повноважень з відповідними фінансовими ресурсами з центру на регіональний і місцевий рівень самоврядування
Г. Возняк [30]	сукупність взаємовідносин між центральними та місцевими органами влади, що виникають у процесі розмежування прав та відповідальності в сфері прийняття рішень щодо формування та використання бюджетних ресурсів
О. Дем'янчук [31, с. 140]	дане поняття має не лише економічні аспекти міжбюджетних відносин, а й політичні і інституційні, які охоплюють широкі сфери діяльності, починаючи від прийняття управлінського рішення органами місцевого самоврядування, щодо виконання як власних, так і делегованих повноважень відповідно до бюджетного законодавства, до удосконалення бюджетного планування видатків із місцевих бюджетів із урахуванням міжбюджетних трансфертів
В. Кудряшов, Б. Селінков [32, с. 28]	передбачає реформування бюджетної системи у напрямі формування усіх її ланок як порівняно автономних і фінансово спроможних для виконання прийнятих бюджетних повноважень
С. Михайленко, В. Зубріліна [33]	процес розподілу функцій, компетенцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральним і місцевими рівнями влади та управління
С. Савчук [34, с. 83]	розподіл повноважень щодо дохідних джерел та видатків за відповідними рівнями бюджетної системи, а також встановлення повноважень, у межах яких місцеві органи влади можуть визначити свої власні доходи і видатки
О. Сунцова [35, с. 353]	будь-які види мобілізації фінансових ресурсів у бюджетах органів місцевого самоврядування. Крім того, це спосіб виміру величини переходу національної економіки від адміністративно-командної до ринкової, яка є доцільною за умови досягнення розумного оптимуму між формуванням доходів місцевих бюджетів та фінансуванням делегованих повноважень
І. Усков [36, с. 108]	передбачає забезпечення місцевих органів влади достатнім обсягом фінансових ресурсів для розвитку власного фінансового потенціалу територій, реалізації інвестиційних програм, стимулювання підприємницької активності на рівні адміністративно-територіальних одиниць

Джерело: складено автором за [29-36].

Г. Арікан розробила теоретичну модель фіскальної децентралізації, згідно з якою збільшується кількість конкуруючих публічних юрисдикцій різного рівня підпорядкування, в межах податкової конкуренції, відносно корупційних проявів у цих юрисдикціях за умови застосування ними рента орієнтованої поведінки [3, с. 176].

Також потрібно вказати, що Г. Арікан, Р. Фісман та Р. Гаті статистично довели тісний зв'язок між бюджетною децентралізацією та рівнем корупції: у країнах із високим рівнем корупції знижується частка бюджетних асигнувань на освіту, охорону здоров'я, інші заклади соціальної сфери, водночас збільшується частка непродуктивних витрат. Особливу увагу вони приділили інституційній структурі децентралізації, що зменшує ймовірність корупції на місцях [9, с. 1-2].

В. Танзи (Vito Tanzi) охарактеризував вплив фіскальної децентралізації на різні аспекти суспільного життя нейтрально – ні позитивно, ні негативно. Успішність запровадження реформи фіскальної децентралізації, на його думку, залежить виключно від «institution specific design» – оптимальної взаємодії інститутів публічної влади [8, с. 13].

Разом із тим В. Танзи зазначає, що шляхом послаблення індивідуальних зв'язків між бюрократами та тими, кому вони служать, у великих, централізованих державах зростає ймовірність корупції та зловживання владою. Проте водночас сильніша індивідуальна взаємодія бюрократів і громади може мати і зворотній соціальний ефект, сприяючи корупції за рахунок тісних особистих зв'язків.

Отже, зважаючи на останні дослідження провідних зарубіжних науковців в питаннях бюджетної децентралізації, можна дійти висновку, що надання місцевій владі більших бюджетних повноважень може спричинити зростання корупції та неефективного використання суспільних фінансів, а отже потрібно посилити заходи державного фінансового контролю на регіональному рівні для попередження таких ситуацій.

Висновки. За результатами проведеного дослідження, можна зробити висновки:

1. Фіскальна та фінансова децентралізація виступають синонімами за визначеннями як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Натомість бюджетна децентралізація виступає складовою фіскальної децентралізації, адже охоплює не лише розпорядження бюджетними відносинами, а й саме формування дохідної і видаткової частини.

2. Бюджетну децентралізацію запропоновано розглядати як передачу повноважень та відповідальності центральної влади органам місцевого самоврядування (місцевої влади) щодо визначення дохідної та видаткової частини бюджету.

3. Одна з головних проблем фіскальної децентралізації, а отже і її бюджетної компоненти, полягає в тому, що передача владних повноважень місцевій владі може спричинити зловживання посадовим

становищем, а також спонукати до корупційних діянь. Тому потрібно налагодити дієвий внутрішній державний фінансовий контроль, який буде запорукою попередження виникнення негативних обставин.

Список використаних джерел

1. Tiebout C. *An Economic Theory of Fiscal Decentralization*. Princeton University Press. 1961. P. 79-96. URL: <http://www.nber.org/chapters/c2273.pdf>. (дата звернення: 15.01.2020).
2. Oates W. *An Essay on Fiscal Federalism*. *Journal of Economic Literature*. 1999. № 37. P. 1120–1149.
3. Arian G. G. *Fiscal Decentralization: A Remedy for Corruption?* *International Tax and Public Finance*. 2004. №11. P. 175–195.
4. Бикадорова Н. О. Фінансова децентралізація місцевого самоврядування. *Економічний вісник Донбасу: наук. журн.* 2010. № 2 (20). С. 145–151.
5. Дроздовська О. С. Теоретичні засади фінансової децентралізації. *Фінанси України : наук.-теорет. та інформ.-практ. журн.* 2002. № 8. С. 19-25.
6. Бодров В. Г., Дяченко С. А. Бюджетна та фінансова децентралізація як інструмент зміцнення матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування: навч.-метод. матеріали. Київ : НАДУ, 2015. 101 с.
7. Воронкова О. М. Новітні тенденції формування доходів місцевих бюджетів в аспекті децентралізації. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України: Електронне фахове видання*. 2015. №2. С. 47–62.
8. Tanzi V. *Pitfalls on the road to fiscal decentralization*. Working papers № 19. 2001. P. 1-20. URL: <http://carnegieendowment.org/files/19Tanzi.pdf>. (дата звернення: 15.01.2020).
9. Fisman R., Gatti R. *Decentralization and Corruption: Evidence across Countries*. World Bank Policy Research Working Paper. 2000. № 2290. P. 1–18.
10. Bell M., Adams C. *Fiscal Decentralization Indicators: Local Democratic Governance*. Proceedings of 92 annual conference. Atlanta: National Tax Association. 1999. P. 236–241.
11. Безверхнюк Т. М. Система ресурсного забезпечення регіонального управління: концептуальні засади розбудови і механізми функціонування: автореф. дис. д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02. Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2009. 36 с.
12. Braun von J., Grote U. *Does decentralization serve the poor? Managing fiscal decentralization*. London: Routledge, 2002. URL: www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/2000/fiscal/vonbraun.pdf. (дата звернення: 15.01.2020).
13. Курмаєв П. Ю. Дослідження зарубіжного досвіду управління соціально- економічним розвитком на регіональному рівні. *Економічний простір*. 2009. № 25. С. 16-23.
14. Litvack J. *What is Decentralization?* URL: www.ciesin.org/decentralization/English/General/Different_forms.html. (дата звернення: 15.01.2020).
15. Петренко Л. М. Децентралізація управління в теорії менеджменту. *Теорія та методика управління освітою* URL: www.nbuv.gov.ua/e-journals/ttmuo/2010_3/10petmmt.pdf (дата звернення: 15.01.2020).
16. *What is Decentralization?* Center for International Earth Science Information Network (CIESIN): веб-сайт. URL: http://www.ciesin.org/decentralization/English/General/Different_forms.html (дата звернення: 15.01.2020).
17. Buchanan James M. *Federal expenditures and state functions*. Federal Expenditure Policy for Economic Growth and Stability, Joint Economic Committee, Washington D.C. 1957. URL: https://fraser.stlouisfed.org/docs/historical/jec/19571105jec_fedexpenditure_buchanan.pdf. (дата звернення: 15.01.2020).
18. Lindaman K., Thurmaier K. *Beyond efficiency and economy: An examination of basic needs and fiscal decentralization*. *Economic Development and Cultural Change*. 2002. 50(4). P. 915-934.
19. Зайчикова В. В. *Місцеві фінанси України та європейських країн*. Київ: НДФІ, 2007. 299 с.
20. Стукало Н. В., Деркач М. І., Стукало М. В. *Теоретико-методологічні засади фінансової децентралізації*. *Економічний простір : зб. наук. пр. Придніпров. держ. акад. буд-ва та архіт.* 2010. № 40. С. 147- 154.
21. Хамініч С. Ю., Климова В. М. Особливості фінансової децентралізації в умовах розвитку національного господарства України. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Економіка : наук. журн.* 2011. Вип. 5(2). С. 143–148.
22. Циммерманн Х. *Муниципальные финансы: Учебник пер. с нем.* Москва: Издательство «Дело и Сервис», 2003. 352 с.
23. Сало Т. *Децентралізація фінансової системи: стан та оцінка рівня в Україні. Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України*. 2013. Вип. 35. С. 324-330.
24. Бутурлак Т. О., Мінкович В. Т. Фінансова децентралізація як фактор економічного зростання регіонів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2010. Вип. 31. С. 237–243.
25. Волохова І. С. Фінансова децентралізація, її недоліки та переваги. *Прометей*. 2011. №3 (36). С. 281–285.
26. Герчаківський С. Д., Кабаш О. Р. *Теоретичний логос фінансової децентралізації. Регіональна економіка*. 2009. №2. С. 133–141.
27. Дроздовська О. С. Фінансова децентралізація: об'єктивна необхідність та основні цілі. *Наукові праці НДФІ*. 2002. № 2 (17). С. 8-14.
28. Калінюк Н. *Бюджетна децентралізація в країнах з перехідною економікою. Наукові праці ЖДУ при Президентові України*. 2002. Вип. 2. С. 322-328.

29. Андрущенко В. Л. Міжбюджетні відносини в Україні і міжнародний досвід. Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії. 2013. Вип. 2. С. 5–9.
30. Возняк Г. В. Переваги та ризики бюджетної децентралізації: теоретико-методологічні аспекти. Проблеми економіки. 2015. №2. С. 253–257.
31. Дем'янчук О. І. Децентралізація фінансових ресурсів місцевими бюджетами України. Наукові записки НУ «Острозька академія»: зб. наук праць. 2013. Вип. 21. С. 139–143.
32. Кудряшов В. П., Селінков Б. П. Поняття бюджетної системи та її децентралізації. Фінанси України. 2006. № 8. С. 25–32.
33. Михайленко С., Зубріліна В. Фінансово-бюджетна децентралізація: оцінка рівня та напрями розширення. Вісник THEU. 2014. №4. С. 95–102.
34. Савчук С. Теоретичні аспекти бюджетної децентралізації. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Економіка. 2004. № 16. С. 81–85.
35. Сунцова О. О. Місцеві фінанси: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури. 2010. 488 с.
36. Усков И. В. Децентрализация как основа становления финансово самостоятельных местных органов власти. Бизнес Информ : наук. журнал. 2012. №3. С. 107–111.

References

1. Tiebout, C. (1961). *An Economic Theory of Fiscal Decentralization*. Princeton University Press. P. 79–96. URL: <http://www.nber.org/chapters/c2273.pdf>.
2. Oates, W. (1999). *An Essay on Fiscal Federalism*. *Journal of Economic Literature*. № 37. P. 1120–1149.
3. Arian, G. G. (2004). *Fiscal Decentralization: A Remedy for Corruption?* *International Tax and Public Finance*. №11. P. 175–195.
4. Bykadorova, N. O. (2010). *Finansova detsentralizatsiia mistsevoho samovriaduvannia* [Financial decentralization of local self-government institutions]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu: nauk. zhurn.* № 2 (20). S. 145–151.
5. Drozdovska, O. S. (2002). *Teoretychni zasady finansovoi detsentralizatsii* [The theoretical framework for fiscal decentralization in terms of public administration reform]. *Finansy Ukrainy : nauk.-teoret. ta inform.-prakt. zhurn.* № 8. S. 19–25.
6. Bodrov, V. H., Diachenko, S. A. (2015). *Biudzhethna ta finansova detsentralizatsiia yak instrument zmitsnennia materialno-finsanovoi osnovy mistsevoho samovriaduvannia* [Budgetary and financial decentralization as a tool to strengthen the material and financial framework of local self-government]: *navch.-metod. materialy*. Kyiv : NADU. 101 s.
7. Voronkova, O. M. (2015) *Novitni tendentsii formuvannia dokhodiv mistsevykh biudzhetyv v aspekti detsentralizatsii* [The latest trends in formation of local budget revenues in aspect of decentralization]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy: Elektronne fakhove vydannia*. №2. S. 47–62.
8. Tanzi, V. (2001). *Pitfalls on the road to Fiscal Decentralization*. Working papers № 19. P. 1–20. URL: <http://carnegieendowment.org/files/19Tanzi.pdf>.
9. Fisman, R., Gatti, R. (2000). *Decentralization and Corruption: Evidence across Countries*. *World Bank Policy Research Working Paper*. № 2290. P. 1–18.
10. Bell, M., Adams, C. (1999). *Fiscal Decentralization Indicators: Local Democratic Governance*. *Proceedings of 92 annual conference*. Atlanta: National Tax Association. P. 236–241.
11. Bezverkhnyuk, T. M. (2009). *Systema resursnoho zabezpechennia rehional'noho upravlinnya: kontseptual'ni zasady rozbudovy i mekhanizmy funktsionuvannia* [Regional Governance Resource System: Conceptual Foundations and Mechanisms for Functioning]: *avtoref. dys. d-ra nauk z derzh. upr.*: 25.00.02. *Klasych. pryvat. un-t. Zaporizhzhya*. 36 s.
12. Braun, von J., Grote, U. (2002). *Does decentralization serve the poor? Managing fiscal decentralization*. London: Routledge. URL: www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/2000/fiscal/vonbraun.pdf.
13. Kurmayev, P. Yu. (2009). *Doslidzhennya zarubizhnogo dosvidu upravlinnya sotsial'no- ekonomichnym rozvytkom na rehional'nomu rivni* [Research on foreign experience of managing socio-economic development at the regional level]. *Ekonomichnyy prostir*. № 25. S. 16–23.
14. Litvack, J. *What is Decentralization?* URL: www.ciesin.org/decentralization/English/General/Different_forms.html.
15. Petrenko, L. M. (2010). *Detsentralizatsiia upravlinnya v teorii menedzhmentu* [Management decentralisation in the management theory]. *Teoriya ta metodyka upravlinnya osvityu*. № 3. С. 1–13.
16. *What is Decentralization?* Center for International Earth Science Information Network (CIESIN). URL: http://www.ciesin.org/decentralization/English/General/Different_forms.html
17. Buchanan, J. M. (1957). *Federal expenditures and state functions. Federal Expenditure Policy for Economic Growth and Stability*, Joint Economic Committee, Washington D.C. URL: https://fraser.stlouisfed.org/docs/historical/jec/19571105jec_fedexpenditure_buchanan.pdf.
18. Lindaman, K., Thurmaier, K. (2002) *Beyond efficiency and economy: An examination of basic needs and fiscal decentralization*. *Economic Development and Cultural Change*. 50(4). P. 915–934.
19. Zaychukova, V. V. (2007) *Mistsevi finansy Ukrayiny ta yevropeys'kykh krayin* [Local finances of Ukraine and European countries]. Kyiv: NDFI. 299 s.
20. Stukalo, N. V., Derkach, M. I., Stukalo, M. V. (2010). *Teoretyko-metodolohichni zasady fiskal'noyi detsentralizatsiyyi* [Theoretical and methodological principles of fiscal decentralization]. *Ekonomichnyy prostir : zb. nauk. pr. Prydniprov. derzh. akad. bud-va ta arkhitekt.* № 40. S. 147–154.

21. Khaminich, S. Yu., Klymova, V. M. (2011). *Osoblyvosti fiskal'noyi detsentralizatsiyi v umovakh rozvytku natsional'noho hospodarstva Ukrayiny* [Features of fiscal decentralization in the conditions of development of national economy of Ukraine]. *Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu. Seriya : Ekonomika : nauk. zhurn.* Vyp. 5 (2). S. 143–148.
22. Tsimmermann, Kh. (2003). *Munitsipal'nye finansy* [Municipal Finance]: Uchebnik per. s nem. Moskva: Izdatel'stvo «Delo i Servis». 352 s.
23. Salo, T. (2013). *Detsentralizatsiya finansovoyi systemy: stan ta otsinka rivnya v Ukrayini* [Decentralization of financial system: status and evaluation of its level in Ukraine]. *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnya : zb. nauk. pr. L'viv. rehion. in-t derzh. upr. Nats. akad. derzh. upr. pry Prezidentovi Ukrayiny.* Vyp. 35. S. 324–330.
24. Buturlakina, T. O., Minkovych, V. T. (2010). *Finansova detsentralizatsiya yak faktor ekonomichnoho zrostannya rehioniv* [Financial decentralization as a factor of economic growth of regions]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu.* Vyp. 31. S. 237–243.
25. Volokhova, I. S. (2011). *Finansova detsentralizatsiya, yiyi nedoliky ta perevahy* [Financial decentralization, its disadvantages and advantages]. *Prometey.* №3 (36). S. 281–285.
26. Herchakivs'kyi, S. D., Kabash, O. R. (2009) *Teoretychnyy lohos fiskal'noyi detsentralizatsiyi* [Theoretical Logos of Fiscal Decentralization]. *Rehional'na ekonomika.* №2. S. 133–141.
27. Drozdovs'ka, O. S. (2002). *Finansova detsentralizatsiya: ob'yektivna neobkhdnist' ta osnovni tsili* [Financial decentralization: the objective necessity and the basic goals]. *Naukvi pratsi NDFI.* № 2 (17). S. 8–14.
28. Kalynyuk, N. (2002). *Byudzhetna detsentralizatsiya v krayinakh z perekhidnoyu ekonomikoyu* [Fiscal decentralization in transition economies]. *Naukovi pratsi ZhDU pry Prezidentovi Ukrayiny.* Vyp. 2. S. 322–328.
29. Andrushchenko, V. L. (2013). *Mizhbyudzhetni vidnosyny v Ukrayini i mizhnarodnyy dosvid* [Inter-budgetary relations in Ukraine and international experience]. *Zbirnyk naukovykh prats' Iripins'koyi finansovo-yurydychnoyi akademiyi.* Vyp. 2. S. 5–9.
30. Voznyak, H. V. (2015). *Perevahy ta ryzyky byudzhetnoyi detsentralizatsiyi: teoretyko-metodolohichni aspekty* [The Benefits and Risks of the Budget Decentralization: Theoretical and Methodological Aspects]. *Problemy ekonomiky.* №2. S. 253–257.
31. Dem'yanchuk, O. I. (2013). *Detsentralizatsiya finansovykh resursiv mistsevymy byudzhetamy Ukrayiny* [Decentralization of financial resources by local budgets of Ukraine]. *Naukovi zapysky NU «Ostroz'ka akademiya»:* *zb. nauk prats'.* Vyp. 21. S. 139–143.
32. Kudryashov, V. P., Selinkov, B. P. (2006). *Ponyattya byudzhetnoyi systemy ta yiyi detsentralizatsiyi* [The concept of the budget system and its decentralization]. *Finansy Ukrayiny.* № 8. S. 25–32.
33. Mykhaylenko, S., Zubrilina, V. (2014). *Finansovo-byudzhetna detsentralizatsiya: otsinka rivnya ta napryamy rozshyrennya* [Financial and budgetary decentralization: evaluation and expansion areas]. *Visnyk TNEU.* №4. S. 95–102.
34. Savchuk, S. (2004). *Teoretychni aspekty byudzhetnoyi detsentralizatsiyi* [Theoretical aspects of budget decentralization]. *Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka.* Seriya : Ekonomika. № 16. S. 81–85.
35. Suntsova, O. O. (2010). *Mistsevi finansy* [Local finance]: *navch. posib.* Kyiv: Tsentr navchal'noyi literatury. 488 s.
36. Uskov, I. V. (2012). *Detsentralizatsiya kak osnova stanovleniya finansovo samomtoyatel'nikh mestnykh organov vlasti* [Decentralization as basis of becoming financially of independent local authorities of power]. *Biznes Inform : nauk. zhurnal.* №3. S. 107–111.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Воленко Валерія Григорівна, аспірантка

Університет ДФС України

08201, Україна, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31.

e-mail: volenko95@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-5792-6985

ДАНИЕ ОБ АВТОРЕ

Воленко Валерия Григорьевна, аспирантка

Университет ГФС Украины

08201, Украина, Киевская область, г. Ирпень, ул. Университетская, 31.

e-mail: volenko95@gmail.com

ABOUT THE AUTHOR

Volenko Valeriia, PhD student

University of the State Fiscal Service of Ukraine,

08201, Ukraine, Irpin city in Kiev Region, 31, Universytetska str.

e-mail: volenko95@gmail.com